

ΟΜΑΔΑ Β

Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες

Γλώσσα και ηλικία

- Τα παιδιά: Προτιμούν τον αφηγηματικό και δραματικό λόγο. Οι έφηβοι με το λόγο τους θέλουν να καταδείξουν την επαναστατικότητα και τη διαφορετικότητα τους.
- Οι μεγαλύτεροι: Ανάλογα με τα ενδιαφέροντα τους προτιμούν λόγο επιστημονικό, πολιτικό, φιλοσοφικό ή λόγο που ξεκουράζει από την καθημερινή βιοπάλη.

Μμελετήσετε τις παρακάτω δηλώσεις και το κείμενο που ακολουθεί:

ΚΕΙΜΕΝΑ:

Οι διάφορες ηλικιακές ομάδες διαφοροποιούνται όχι μόνο βάσει της φωνής αλλά και του λεξιλογίου, της προφοράς και της γραμματικής. Υπάρχουν ηλικιακά διαβαθμισμένα γλωσσικά μοτίβα. Π.χ. η μεγάλη χρήση υβριστικού λεξιλογίου από ορισμένους εφήβους είναι πιθανόν να αλλάξει με την πάροδο του χρόνου. Η συχνότητα χρήσης τέτοιου λεξιλογίου αλλάζει, ιδιαίτερα όταν γίνονται γονείς και συνάπτουν σχέσεις με άλλες οικογένειες.

Η έρευνα για τις κοινωνικές διαλέκτους μας δίνει πληροφορίες για τα γλωσσικά μοτίβα διάφορων ηλικιακών ομάδων. Π.χ., οι έφηβοι χρησιμοποιούν τους περισσότερους καθομιλούμενους αλλά και σαφώς μη πρότυπους γλωσσικούς τύπους. Αυτό λειτουργεί σαν δείκτης αλληλεγγύης.

«Θυμάστε τον πατέρα στη διαφήμιση, που ακούει έντρομος την κόρη του να του μιλάει σε μια γλώσσα ακατάληπτη, στο τέλος να της λέει αμήχανα, «Στη μάνα σου το 'πες;»; Το ύφος του ταλαίπωρου γονιού θα πρέπει να εμφανίζεται συχνά στις διμερείς επαφές των γενεών. Έτσι, όμως, μέσα από την αμηχανία των μεγαλύτερων για τις γλωσσικές μηχανοραφίες των μικρότερων, οι νέοι διαμορφώνουν τη δική τους ταυτότητα, δικτυώνονται και μας... τη λένε κιόλας! Ό,τι πρέπει, δηλαδή. Όχι ό,τι να 'ναι..

Οι νέοι όχι μόνο δεν πάσχουν από λεξιπενία, αλλά έχουν γλώσσα πλούσια και συνεχώς ανανεούμενη. Απλώς, είναι άλλη από αυτήν που μιλάνε οι μεγάλοι. Δεν λέμε και τίποτα καινούργιο. Από την εποχή της boom generation (της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς εφήβων στις δυτικές κοινωνίες), το φαινόμενο μιας ιδιαίτερης γλώσσας για τη νεολαία έχει γιγαντωθεί. Οι τινέιτζερ -και δεν μιλάμε μόνο για τους Αμερικανούς, αλλά και για τους Άγγλους, τους Γάλλους, ακόμη και για τους Έλληνες τεντιμπόηδες- επιχειρούσαν να διαφοροποιηθούν από τους ενηλίκους και μέσω της γλώσσας. Η αργκό είναι ανατρεπτική και επιχειρεί να σοκάρει, οπότε υπήρχε (και, φυσικά, υπάρχει) ευρύτατη χρήση υβρεολόγιου, μόνο που σήμερα ελάχιστοι γονείς σοκάρονται. Αυτοί που όντως σοκάρονται ακόμη (οι παππούδες) είναι αυτοί που καταγγέλλουν τη νέα γενιά για το φτωχό της λεξιλόγιο.

Όσο οι έφηβοι χωρίζονται σε υποομάδες, η γλώσσα τους θα αποκτά και περισσότερο πλούτο – αφού αλλιώς μιλάνε οι γκοθάδες, αλλιώς οι emo, αλλιώς οι φανατικοί φίλαθλοι, αλλιώς οι γκέιμερ, οι σκέιτερ, οι μοδάτες κ.ο.κ. Το βασικό χαρακτηριστικό της γλώσσας των νέων είναι ότι εκφράζει και εκφράζεται μέσα στην «παρέα», το δίκτυο των συνομηλίκων. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχει μια ενιαία γλώσσα· κάθε παρέα έχει δικό της κώδικα επικοινωνίας, που μπορεί να τον «αρπάξει» μια άλλη παρέα και μετά μια άλλη, μέχρι που κάποιες εκφράσεις να υιοθετηθούν από μεγάλο μέρος της νεολαίας, ειδικά με την εξέλιξη της τεχνολογίας της επικοινωνίας.

Τα κοινωνικά δίκτυα των νέων είναι στενότερα από αυτά των ενηλίκων, γεγονός που εντείνει την πίεση γλωσσικής συμμόρφωσης με την παρέα. Απ' την άλλη, οι συμβάσεις γλωσσικής ευγένειας και απόστασης που απαιτούνται στην ενήλικη ζωή δεν έχουν αναπτυχθεί ακόμη πλήρως κατά την εφηβεία. Έτσι εξηγείται το ότι η συχνότητα μη πρότυπης γλώσσας είναι μεγαλύτερη στη νεότητα από ό,τι στην ενήλικη ζωή. Ψυχολογικά, κατά τη νεανική ηλικία διαμορφώνεται η προσωπική και κοινωνική ταυτότητα. Η απόρριψη κατεστημένων τρόπων συμπεριφοράς και ο πειραματισμός με εναλλακτικά μοντέλα, τάσεις που γενικότερα χαρακτηρίζουν την εφηβεία, εκφράζονται και γλωσσικά. Με την ιδιαίτερη γλώσσα τους οι νέοι συμβολίζουν ότι ανήκουν σε μια ηλικία με δικά της ενδιαφέροντα και αξίες, που διαφέρει τόσο από τα παιδικά όσο και από τα ενήλικα χρόνια. Η ατυχία της σημερινής νεολαίας είναι ότι οι ενήλικοι αρπάζουμε τη γλώσσα της και τη χρησιμοποιούμε ευρύτατα. Μια ενδιαφέρουσα έρευνα για τη γλώσσα, που έκανε η ALCO το 2005 για το Ινστιτούτο Επικοινωνίας, ρωτούσε Έλληνες 16-56 ετών ποια λέξη θα χρησιμοποιούσαν για να αντιδράσουν σε κάτι αναπάντεχο: Το 20% δήλωσε ότι προτιμά τη λέξη «έμεινα», το 13% το «κουφάθηκα», το 5% το «καράφλιασα», το 25% το «απίστευτο» και μόλις το 15% το «εξεπλάγην» ή το «εκπλήσσομαι»! Το συμπέρασμα; Το «απίστευτο» έχει εισχωρήσει βαθιά στην καθομιλουμένη των ενηλίκων· άλλο συμπέρασμα, λίγο άσχετο, είναι ότι το «καράφλιασα» είναι πλέον «πασέ», ή μήπως πρέπει να πω λαστ γιάρ; Από την άλλη, οι σημερινοί 16άρηδες έχουν στη διάθεσή τους όλο τον γλωσσικό πλούτο που δημιουργήσαμε εμείς οι παλαιότεροι 16άρηδες. Η εξέλιξη της γλώσσας έχει φέρει και εξέλιξη στη νεανική αργκό, και έτσι, π.χ., το παλιότερο «Την κάνω» = φεύγω, έχει γίνει «τηγκανά», ενώ το «τζάμι» = τέλειο, σούπερ, έχει παραλλαχθεί επιτυχέστατα σε «τζαμάουα», αλλά και στο «τζαμιροκουάι» (που αποτελεί και αναφορά στον γνωστό μουσικό)! Εκτός από εκφράσεις που ήταν κάποτε υπερβολικά της μόδας και τώρα ακούγονται ξεπερασμένες (βλέπε το «καράφλιασα» πιο πάνω ή το «ιν»), οι παλιές καλές αργκό, όπως το «φυτό», το «ούτε με σφαίρες» ή το «φάγαμε πακέτο», αλλά και τα ποδανά (η λέξη ειπωμένη ή γραμμένη ανάποδα, π.χ., ο λοστρέ = ο τρελός) αποτελούν την κληρονομιά που αφήνουμε στη γλώσσα εμείς της γενιάς των 80s. Δίπλα σ' αυτήν, σήμερα, οι πιτσιρικάδες έχουν συμπληρώσει έναν ολόκληρο κατάλογο από ξένες λέξεις, ξενικής έμπνευσης λέξεις, λέξεις του διαδικτύου, λέξεις της εποχής της επικοινωνίας (που χρησιμοποιούν στο msn, στα chat rooms και στην αποστολή sms).

Το παγκόσμιο χωριό έχει φέρει την αγγλική γλώσσα και την αγγλική αργκό μέσα στα

ελληνικά σπίτια – και έτσι δεν θα έπρεπε να μας εκπλήσσει το φαινόμενο, ειδικά αφού εδώ και χρόνια αρκετοί ενήλικοι χρησιμοποιούμε το «Θα σε πάρω πίσω» (I will call you back) ή το «a.s.a.p.» (as soon as possible = το συντομότερο δυνατό). Από την άλλη, τα chat rooms και τα blogs ορισμένες φορές «έκοβαν» αυτόματα τις υβριστικές εκφράσεις· κι έτσι έχει δημιουργηθεί μια σειρά από λέξεις που μοιάζουν με τις βρισιές, αλλά περνάνε από τη... λογοκρισία.

Τα ΜΜΕ παίζουν, φυσικά, το ρόλο τους σ' αυτό το γαϊτανάκι της γλώσσας: α) Δανείζουν λέξεις στη νεολαία· έτσι, ο «Μαέβιους» είναι αναφορά στην εκπομπή των Α.Μ.Α.Ν., ο Τζακ Μπάουερ αποτίει φόρο τιμής στην τηλεοπτική σειρά «24», ενώ το «Μαμαλάκης» χαρακτηρίζει τον καλοφαγά κ.ο.κ. β) Δανείζονται λέξεις από τη νεολαία, βλέπε τον Τζίμη των «10 μικρών Μήτσων». Αυτό αυξάνει το κύρος της γλώσσας της νεολαίας, αλλά τείνει να περιορίσει τον ανατρεπτικό της χαρακτήρα. Από την άλλη, χάρη στην τηλεόραση, αλλά και στα «νεανικά» περιοδικά, οι εκφράσεις της νεολαίας δεν έχουν πια σύνορα· κι έτσι, από την Καρδίτσα ως την Ξάνθη η πιτσιρικαρία μπορεί να φωνάξει χαρωπά: «Δεν υπάρχει!»

Γιάννης Ανδρουτσόπουλος

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιο είναι το βασικό χαρακτηριστικό της γλώσσας των νέων;
2. Πώς τα ΜΜΕ επηρεάζουν τη γλώσσα των νέων;
3. Ποια είναι η αντίδραση των σημερινών γονιών προς το υβρεολόγιο των παιδιών τους; Συνέβαινε το ίδιο και σε πιο παλιές εποχές;
4. Για ποιους λόγους οι νέοι διαφοροποιούν τη γλώσσα τους από αυτή των ενηλίκων;
5. Πώς τα κοινωνικά δίκτυα επηρεάζουν το γλωσσικό κώδικα των νέων;